

2008-09-02

Konflikter: Lika men ändå olika

Det pågår över trettio väpnade konflikter i världen nu, enligt den definition som Konfliktdatabasen vid Uppsala universitet använder: 25 dödade i strid under ett år räknas som väpnad konflikt. Om mer än tusen dödas per år kallas det krig.

Genom den här serien hoppas vi kunna ge en bakgrund till några av konflikterna. Om de vore glasklara och lätta att förstå vore de nog också lätta att lösa, och då skulle inte konflikterna finnas. Men samtidigt som varje konflikt kan verka svårbegriplig finns det ett antal förhållanden och orsaker som återkommer. På det sättet liknar många av konflikterna varandra.

Kolonialismen

Kolonialismen är en av dessa återkommande orsaker. Det var under kolonialtiden som briter och kungen i Bangkok bestämde var gränsen skulle gå mellan det som idag är Thailand och Malaysia. The Anglo-Siamese Treaty drog 1909 gränsen tvärsigenom Patani - ett kungadöme som legat på platsen i hundratals år. Där lades grunden för dagens konflikt i södra Thailand.

Det var också under kolonialtiden den brutaliserande, splittrande och människofientliga plundringen av det rika Kongo startade. Det skadade både landet och dess befolkning och är en bidragande orsak till att landet haft en så blodig historia sedan frigörelsen 1960.

Det var också under samma period i historien som de kristna missionärerna byggde skolor i dagens Sri Lanka. Skolorna gav kunskap, men bidrog också till skillnaden mellan de två stora befolkningsgrupperna på ön. Skolorna var ojämnt fördelade så att det byggdes fler i de områden där tamiler bor. De kunde studera mer och fick jämförelsevis fler fina jobb i statsförvaltning och som till exempel läkare.

Missionsskolorna sågs samtidigt som ett hot mot den dominerande buddismen på ön. Bägge faktorerna var ett skäl för den största befolkningsgruppen, singaleserna, att vända sig mot tamilerna.

Ignorerade intressen

En annan orsak till konflikter som finns med på flera platser är att regioner eller folkgrupper ignoreras av majoriteten och centralmakten.

Det gäller för Darfur i västra Sudan. Redan under briter var det så. Och det har fortsatt sedan landet blev självständigt 1956. I Darfur fanns färre skolor, färre sjukhus, färre vägar. Landsändan missgynnades år efter år, decennium efter decennium. Det finns givetvis andra skäl till katastrofen där, men detta har bidragit.

Även den albanska befolkningen i Kosovo har känt sig åsidosatt. Under den jugoslaviska tiden var de fattigare än resten av republiken.

Ett tredje exempel är Patani i södra Thailand där befolkningen inte fick tala sitt eget språk och tvingades gå i skolor präglade av buddism, trots att de själva är muslimer.

Fattigdom

En gemensam faktor i många av konflikterna är fattigdom. Den gör att spänningar, motsättningar och desperation ökar och kan också öka längtan efter en enkel förklaring till svårigheterna. Så länge mat, mark och resurser räckte fanns knappt motsättningarna mellan de bofasta lantbrukarna och nomaderna i Darfur. Genom seklerna hade det tvärtom varit så att grupperna växte samman genom giftermål.

På Sri Lanka var det fallande världsmarknadspriser på te och gummi och sämre ekonomi som hjälpte fram den singalesiska nationalismen. Svåra levnadsvillkor gör det också lättare att rekrytera till olika milisgrupper, som i Kongo.

Olja och andra naturresurser

Kampen om rikedomar och resurser är en annan drivkraft. Tjetjenien har länge varit viktigt för Ryssland genom sin olja och därefter för att stora oljeledningarna går genom republiken. Konflikten har samtidigt gett både militärer och tjetjenska grupper en möjlighet att stjäla och att sko sig.

Kongos diamanter, koppar, guld och timmer har lockat främmande makter. Först handlade det om kolonisationer. På senare år kan man se att Uganda haft en betydande export av guld, trots att landet inte har några egna fyndigheter. Men ugandiska trupper har deltagit i kriget i Kongo och sett till att ta för sig av rikedomarna.

Oljan i södra Sudan har lockat stora kinesiska intressen - och svenska Lundin Oil. För att bereda plats åt oljebolagen har byar ödelagts och människor tvångsförflyttats. Det har bidragit till motsättningarna och striderna i landet.

Vem kom först?

En annan fråga som går igen är vem som kom först till ett land. Kosovoalbanerna eller kosovoserberna? Betyder det att den ene har bättre rätt till platsen? Eller tamilerna som kanske kom 200 f.Kr. till Sri Lanka när singaleserna kom ett par hundra år tidigare. Spelar det någon roll? Dessutom fanns Veddafolket på Sri Lanka före båda grupperna.

Maktens intressen

Makthunger och stormaktsintressen bygger också under konflikter. En regim kan till exempel ha ett intresse av strider i någon del av landet för att ena sina anhängare. Regimer kan också ha intresse av att hålla igång en konflikt i ett annat land; Kina bromsade till exempel FN-insatsen i Darfur.

USA och andra västmakter höll diktatorn Mobutu under armarna i decennier. Under hans korrupta regim plundrades Kongo (då kallat Zaire) och landet trasades sönder.

Gamla motsättningar

Mekanismerna är ofta också lika varandra. Historiska, etniska och religiösa motsättningar mellan grupper kan bli viktiga drivkrafter eller tillhyggen. De uppmuntras inte sällan genom propaganda av olika intressenter som vill skaffa sig makt. Regimen i Sudan tjänar på att odla skillnaderna mellan grupperna i Darfur. Janjaweedmilisen lovades att de skulle få ta boskapen från de bönder de dödade i södra Sudan.

Tjetjenerna utmålades redan i en gammal rysk barnvisa från 1800-talet som onda. Den ryska säkerhetstjänsten misstänks ligga bakom en del av de attentat som skyllts på tjetjenska grupper för att rättfärdiga sitt krig. Att tjetjenska grupper gjort sig skyldiga till verkliga illdåd är samtidigt sant. Parterna i Kosovo har också demoniserat varandra.

Så det är både svårt och enkelt på samma gång att försöka förstå de konflikter som pågår. De är unika och lika på samma gång.

Vår förhoppning är att ni nästa gång ett nyhetsinslag fladdrar förbi skall förstå lite mer om vad det handlar om.

Björn Tunbäck, Världens konflikter